

OPUS

TEMA
SAMTIDA
MUSIK

SIRENER OCH MOUYAYOUM MED
HILLBORG

KRÖNIKA
KRISEN SOM KOM
FÖR ATT STANNA

DOKUMENT
15 MODERNA
MÄSTERVERK

UTBLICK
GURRELIEDER
I AMSTERDAM

OPUS 57

OKT-NOV 2014

99 DKK PRIS 90 KR
99 NOK 9,90 EURO

INTERPRESS 0157-06
7 388015 709006
RETURVECKA 52

ANDERS HILLBORG

A portrait of Anders Hillborg, a man with shoulder-length, wavy, light brown hair and a slight smile, wearing a dark blue blazer over a black t-shirt. The background is dark and out of focus.

Allt ljus på
ANDERS

Få svenska tonsättare kan mäta sig med de framgångar som *Anders Hillborg* har haft. I november står han i centrum för tonsättarfestivalen i Stockholms konserthus. Vem är han och vad vill han med sin musik? OPUS stämde träff på ett café på Söder i Stockholm.

OMKRING OSS SITTER den kreativa klassen. I hörnet ser jag poeten och författaren Bob Hansson. Det är väldigt samtida. Juicen är färskpressad, brödet smakar surdeg och espresson perfekt. Det är Anders som valt ställe för intervjun. Jag tänker att till och med det är gjort med osviklig känsla för detaljer och tidsanda. Och så typiskt för Hillborg.

En gång i tiden satt jag i en jury för Expressens musikpris Spelmanen som vi gav till Anders Hillborg 1993. Då skrev jag att ”han har förmågan att med historisk självklarhet och från traditionell mark ta intryck av sin egen tid – i form av konst, senaste datorteknik likaväl som rock- och jazzmusik.”

Då lika lite som nu existerar musiken i ett vakuum. Precis som annan konst är det med, mot och i samtiden den visar sin kraft och blir spännande. Hillborg visar med perfekt precision att vår tids konstmusik har den relevans den tyvärr ännu inte tillskrivs. Men han skriver lyssnarens musik. När hans cd Clang & Fury kom ut för över tjugo år sedan klättrade den upp i toppen försäljningslistan för klassisk musik. I USA där han samarbetat med Esa-Pekka Salonen och Los Angeles Philharmonic har hans musik spelats för utsålda salonger.

VAD ÄR DET SOM GÖR att Anders Hillborg idag är en av vår tids internationellt mest centrala tonsättare? Vi börjar från början, i Sollentuna utanför Stockholm där Anders växte upp.

– Jag spelade i ett rockband men kände att jag ville någonting mer. Jag och några kompisar började sjunga i kör och det blev en väldigt viktig erfarenhet, att jag sjöng. För hur risig rösten nu än lät, förstod jag intervallens gravitation. Gör du ett intervallsprång på piano kostar det inget, men när du sjunger kostar det. Det gav mig en sensibilitet för melodier som jag är väldigt glad för.

Och det var först nu som han började lära sig noter. Alltså runt 17-årsåldern. Lastgammal, som han säger själv.

– Det var en naturlig drive, att det här vill jag lära mig. Samtidigt kom det som en chock när jag började på Ackis (Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, reds anm) några år senare när jag insåg hur lite jag kunde.

I Silverdalskören där i Sollentuna under gymnasieåren sjöngs det traditionell körmusik. Det enda nya Hillborg kom i kontakt med var Ingvar Lidholms Fyra körer från början på 1950-talet. Ändå fanns en stark vilja att skapa nytt, eget.

– Vi sjöng egna stycken. Helt naivt och utan att kunna nånting. Men vi gjorde dem och vi repade ihjäl oss. Vi hade en enorm energi och entusiasm. Det hade jag sedan med mig som minne när jag kom in på Ackis och upplevde mig som en nolla. Men jag tänkte att om jag lär mig det här kanske den där entusiasmen kommer tillbaka, säger Anders.

Hillborg ville in på Musikhögskolan för att vässa sina verktyg. Därför läste han in sig i ett rum utan piano och skrev fugor i Bachstil och sökte med dem till kontrapunktlinjen, en musikteoretisk utbildning med fokus kontrapunkt, tekniken att fläta ihop olika självständiga stämmor till en sammanhållen komposition. Bachs fugor är komponerade på det sättet, liksom många verk från renässansen, men även nutida musik.

– Kontrapunkt är musikens hårdvara. Man blir inte självklart en bra kompositör bara för att man är bra på kontrapunkt, men man börjar förhoppningsvis fatta vad det innebär att komponera.

EFTER TVÅ I KONTRAPUNKTKLASSEN började Anders på kompositionslinjen. Fyra år senare kom han ut som nykläckt kompositör och gav sig själv ett klosterlöfte: att inte ta ett fast jobb på tio år. Grunden till beslutet handlade om självinsikt.

– Det finns folk som klarar av att både undervisa kontinuerligt och vara tonsättare – jag insåg tidigt att jag inte hörde till dem, säger han.

”Musiken är den enda konststart där det förgångna värderas högre än det nutida. Även om det är ett uruppförande står det i annonsen: Brahms.”

Kompositionsuppdragen började snart droppa in. Från Rikskonserter bland annat, som ville ha ett körstycke.

– Då var jag så trött på texttolkandet! Jag hade tidigare skrivit ett stycke med text av E. E. Cummings som var högsta mode. Det lät jättebra, men var helt meningslöst. Det funkade inte med den jävla texten! Jag kasserade stycket och tänkte att nu gör jag om det här, utan text.

Det blev Mouyayoum, ett av de allra främsta och internationellt mest framförda nutida körverken. Den första kören som skulle göra stycket tackade nej och sa att det var omöjligt, berättar Hillborg.

– Eftersom jag sjungit mycket i kör visste jag att det var bullshit. Då gjordes det i stället av Anders Eby och Mikaeli kammarkör. Men innan dess hade jag hunnit få ett brev av en tjänsteman på Rikskonserter som skrev att de aldrig mer skulle beställa något verk av mig, för jag skriver musik som inte går att framföra. Det är extra kul, eftersom det idag finns nio kommersiella utgåvor av det stycket.

De flesta idag verksamma tonsättare kommer inte ens i närheten av Hillborgs framgångar. Samtidigt är det ett faktum att den nya musiken fortfarande lever i skuggan av all annan musik.

– Många människor har ju fortfarande en föreställning om att ny musik är när någon säger sig i benet. De vet inte om vad som finns. Jag tjarar alltid om att musiken är den enda konststart där det förgångna värderas högre än det nutida. Även om det är ett uruppförande står det i annonsen: Brahms. Ny musik verkar man välja av alibiskäl, att det ska presenteras ett visst antal nya stycken för att uppfylla kraven för bidrag.

Ett problem som gäller inom just musiken menar han, är att det finns en masskultur-rörelse som konstmusiken jämförs med. Hillborg ställs mot Michael Jackson eller Britney Spears. Om det är en miljard som lyssnar på Michael Jackson är det jämförelsevis få som lyssnar på Hillborg. Men det ger en djupt orättvis bild, menar han, som dessutom ytterligare spås på av kulturjournalister som i ljuset av den jämförelsen definierar konstmusiken som finkultur som bara riktar sig till en liten klick människor.

Ändå är det helt uppenbart att den nya musiken har en enorm potential. När Esa-Pekka Salonen och Los Angeles Philharmonic uruppfört Hillborgs musik har det varit stora framgångar med en entusiastisk publik.

– Eleven Gates som de uruppförde 2006 spelades vid sju-åtta konserter under maj månad med en livepublik på omkring 12 000 pers. Och ”jag visste inte att det fanns sån här musik”, är en kommentar jag ofta får efter konserter.

Den nya musiken behöver kompetent marknadsföring och där har inte branschen och det egna skräet hängt med, säger han. Men det finns ljuspunkter. Stockholms Konserthus som nu ägnar sin årliga och mycket både välbesökta och uppmärksammade tonsättarfestival åt Hillborgs musik ligger långt före många andra, säger han.

– Jag har också märkt att när det gäller ny rätt extrem hardcore music – om det är ett bra

stycke och det framförs bra – då talar det direkt till unga människor på ett helt annat sätt än Beethoven, som de inte är intresserade av. Vilket är helt naturligt, de är intresserade av det som händer nu och det tycker jag är lovande.

Hillborgs sätt att göra musik är idag betydligt mer intuitivt än tidigare. För *Celestial Mechanics* från 1985 fick han Christ Johnson-priset 1991. Det är, säger han, ”ett monster av gyllene snitt och fibonacciserier”.

– Jag räknade mig igenom 80-talet. Jag var tvungen, för jag hade inget språk. Men jag fick nog av räknandet. Jag insåg att min policy måste bli att bara använda så mycket system jag behöver, absolut inte mer. Tidigare var systemen en grej i sig. Men de ska ju finnas där bara för att kunna frigöra kreativiteten.

Även om Hillborg idag litat på sin musikaliska intuition har en framräknad kompositorisk idé hängt med. Första minuten i hans stycke *Close Ups, Närbilder*, för flöjt från 1991 är genererad ur en primtalsserie.

HILLBORG PÅ CD

Anders Hillborg är representerad på över fyrtio skivalbum. Tre är helt ägnade hans musik.

Clang & Fury (1992) Phono Suecia
Clang & Fury briserade med kraft i konstmusikens salonger och steg som en raket på konstmusikens topplistor. Titelspåret bubblar och fräser likt ett Våroffer för vår tid, och genombrottsverket *Celestial mechanics* ("Himmelsmekanik") är en magisk skapelse för stråkorkester där vi sugas in Hillborgs egen sfärernas harmonik. Dessutom det ständigt fascinerande 16-stämmiga körstycket *Mouyayoum* och andra tidiga kompositioner.

Anders Hillborg – Clarinet Concerto, Liquid Marble, Violin Concerto (2003) ONDINE

Den reviderade versionen av violinkonserten har det mesta man kan önska sig: perfekt balans, vass virtuositet och upphöjd skönhet. Dessutom den raffinerade klarinettkonserten *Peacock Tales* och det täta orkesterverket *Liquid Marble* som låter som namnet, flyttande marmor.

Eleven Gates (2011) BIS

Tilldelades en grammi för årets klassiska album. Här flyter *King Tide* fram som en lång skimrande våg och solens strålar reflekteras och binder samman det jordiska med det kosmiska. *Eleven Gates* öppnar ständigt nya dörrar och vi kan höra en förvirrad dialog med hackspett, befinna oss i ett rum med tjattande speglar eller höra leksakspiano spela på havets yta, bland mycket annat. Med finns också *Exquisite Corpse* och *Dreaming River*. Orkesterkonst på högsta nivå.

”De solister och dirigenter jag jobbar med tjänar på två veckor vad jag får ihop på ett år!”

FAKTA

Namn Anders Hillborg

Ålder 60 år

Aktuell Årets namn på tonsättarfestivalen i Stockholms Konserthus, 13-20 november.

Bor På Söder i Stockholm.

Familj Hustrun Maria och sonen Theo, 18.

Gör på fritiden Spelar tennis – kallar sig själv ”tennisjunkie” – men kan tyvärr inte spela just nu på grund av en skada. Ägnar sig även åt brädspelen Go.

Tonsättare som inspirerat Ligeti, Stockhausen, Berio, Xenakis, (och Stravinsky förstås).

– Utan att gå in på detaljer kan jag säga att det är extremt systemstyrt och har väldigt liten intuitiv inblandning. Det finns en kvalitet där som jag inte kan förklara. Jag vet inte om det är primtalens förtjänst, eller om det bara är tur, men det finns med i stort sett alla stycken sedan dess.

EN PERSON SOM BETYTT MYCKET för Anders Hillborg är Esa-Pekka Salonen. Utan honom hade han inte skrivit så mycket orkestermusik som han faktiskt gjort. Med sin breda musiksyn är det inte konstigt att det var just Esa-Pekka som initierade samarbetet med Eva Dahlgren och gjorde Hillborg känd långt utanför de vanliga nutida musik-kretsarna.

– Esa-Pekka och jag träffades på Ung nordisk Musik, UNM, runt 1980. Jag upplevde att det fanns ett kunskapsförakt i Sverige, en antiintellektualism som jag tyckte var idiotisk, medan finnarna hade en helt obruten akademisk tradition där konsten inte ifrågasattes på det sätt den gjordes i Sverige. Därför var det en befrielse för mig att träffa Esa-Pekka, Magnus (Lindberg) och Kaija (Saariaho).

Det är snart trettiofem år sedan. Och där, i det sammanhanget, började Hillborgs framgångsrika tonsättarkarriär. Så vad har det betytt för honom? Berömmelse och rikedom? Han skrattar lite rått.

– Berömd? Inom kretsarna kanske. Men rik, verkligen inte. Det är nästan omöjligt för en tonsättare att försörja sig enbart på att komponera. Jag är till exempel den enda på mitt förlag som inte har ett jobb bredvid. Det svammel som är en del av tidsandan – att kultur ska vara gratis – har urholkat möjligheterna för upphovsmän att få ersättning för sitt arbete, säger Hillborg.

Samma dag vi ses för den här intervjun har han skrivit till APRA, Australiens motsvarighet till Stim, och undrat hur det bara kan bli 600 spänn i avräkning efter elva konserter under en turné som Martin Fröst gjorde med ett tjugo minuter långt stycke för klarinett och orkester.

– De solister och dirigenter jag jobbar med tjänar på två veckor vad jag får ihop på ett år!

Han syftar givetvis på de många internationellt uppmärksammade musikprofiler som han samarbetar med. Det är en följd av att hans musik efterfrågas av flera av världens främsta orkestrar. För några år sedan beställde och uruppförde Berlinfilharmonikerna hans Cold Heat. Det var första gången någonsin som Berlinorkestern, som anses vara en av världens allra främsta, beställde nyskriven musik av en svensk tonsättare. Men vad betyder det att man nu mobiliserar stora resurser för att göra en Hillborgfestival i Stockholms Konserthus?

– Det är att fantastiskt privilegium och en stor ära att få en sådan här festival sig tillägnad! Jag känner mig ödmjuk och djupt tacksam inför den generositet som Konserthuset visar.

För den som vill uppleva Hillborgs raffinerade klangkonst inleds festivalen 13 november med Kungliga Filharmonikerna och verk som Eleven Gates och Liquid Marble, bland annat. Medverkar vid konserten gör även Eric Ericsons Kammarkör, Radiokören och sångsolisterna Ida Falk Winland och Hannah Holgersson. Dirigerar gör naturligtvis Esa-Pekka Salonen.

